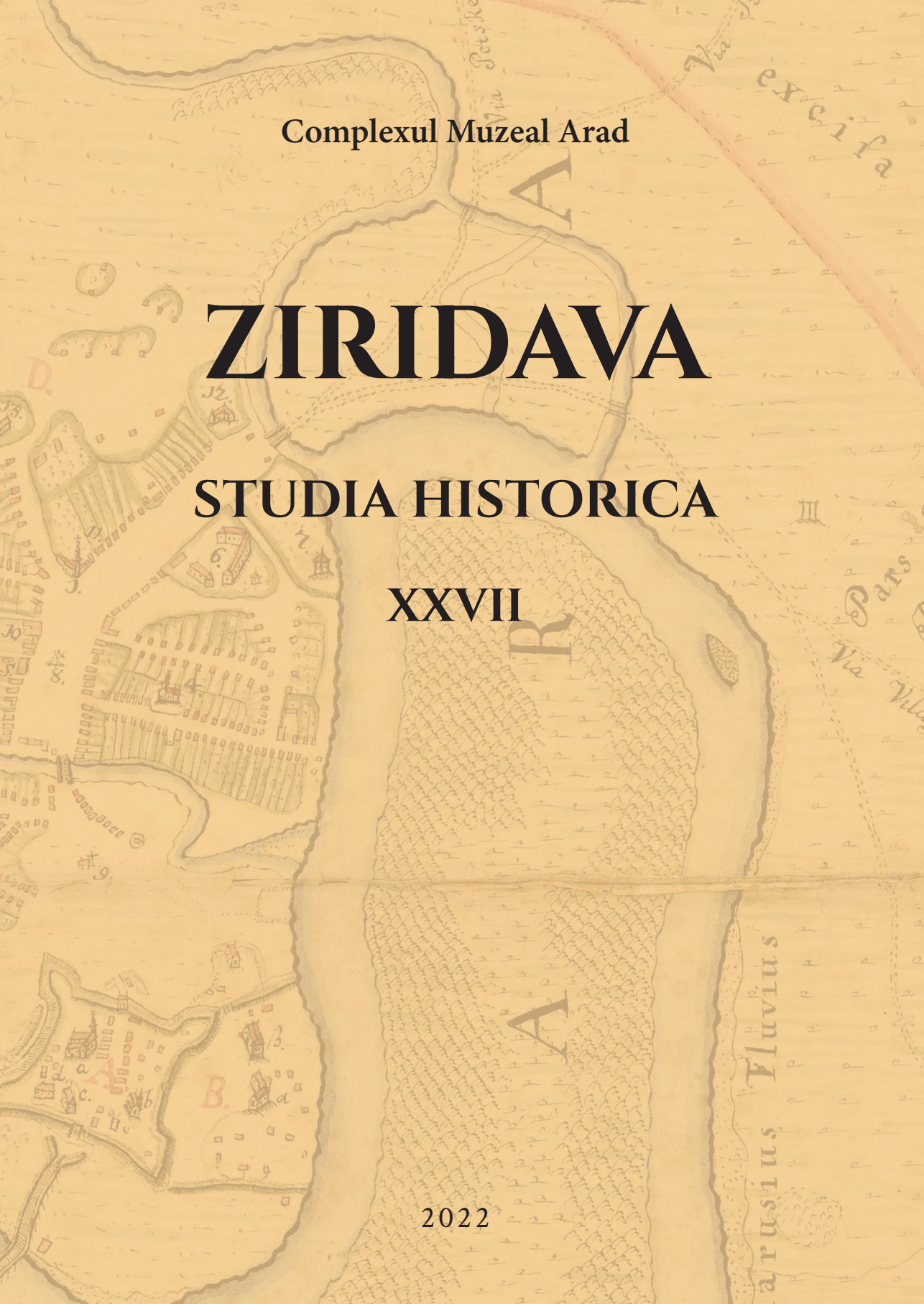

A detailed historical map of Arad, Romania, serves as the background. The map is rendered in a sepia tone with black and red ink. It shows the city's layout, including the Danube River (Fluvius Danubius) flowing through it. Various districts and landmarks are labeled with letters and numbers. The title 'ZIRIDAVA' is prominently displayed in the center, with 'STUDIA HISTORICA' and 'XXVII' below it. The publisher's name 'Complexul Muzeal Arad' is at the top, and the year '2022' is at the bottom.

Complexul Muzeal Arad

ZIRIDAVA

STUDIA HISTORICA

XXVII

2022

COMPLEXUL MUZEAL ARAD

ZIRIDAVA
STUDIA HISTORICA
XXVII

Editura MEGA
Cluj-Napoca, 2022

**Proiect editorial coordonat de Complexul Muzeal Arad
și susținut financiar de Consiliul Județean Arad**

Consiliul de redacție:

Redactori: SORIN OVIDIU BULBOACĂ, FELICIA ANETA OARCEA

Secretari de redacție: IOAN PAUL COLTA, ADRIANA PANTAZI, ANIKÓ WITMAN

Consiliul științific:

JOSEF WOLF, Institutul pentru Istoria și Geografia Regională a Șvabilor Dunăreni, Tübingen, Germania; OVIDIU PECICAN, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca; MIRCEA MĂRAN, Școala de Studii Înalte pentru Educatori „Mihailo Palov”, Vârșeț, Serbia; ANDREEA EMBER, Centre des Monuments Nationaux, France; EUSEBIU NARAI, Universitatea de Vest Timișoara; CAMIL PETRESCU, Universitatea de Vest Timișoara; ANDREI FLORIN SORA, Universitatea din București, Societatea de Științe Istorice din România; LAURENȚIU ȘTEFAN SZEMKOVICS, Arhivele Naționale Istorice Centrale, București; CORNELIU PĂDUREAN, Universitatea „Aurel Vlaicu” Arad; ANDREI ANDÓ, Universitatea „Aurel Vlaicu” Arad; MARIUS IOAN GREG, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad; DORU SINACI, Biblioteca Județeană „A. D. Xenopol” Arad; DUMITRU TOMONI, Societatea de Științe Istorice din România.

*In Romania, the periodical can be obtained through subscription or exchange,
sent as post shipment, from Museum Arad, Arad, Piata G. Enescu 1, 310131, Romania.
Tel. 0040-257-281847.*

ZIRIDAVA. STUDIA HISTORICA

Any correspondence will be sent to the editor:

MUSEUM ARAD

Piata George Enescu 1, 310131 Arad, RO

e-mail: office@museumarad.ro

The content of the papers totally involve the responsibility of the authors.

Persoane de contact:

Dr. Sorin Ovidiu Bulboacă: sorin_bulboaca@yahoo.com

Dr. Felicia Aneta Oarcea: felly_oarcea@yahoo.com

Dr. Ioan Paul Colta: ioanpaul.colta@gmail.com

ISSN 1224-7316

Copertă: CĂLIN MAN

Tehnoredactare: IOAN DOREL RADU

Editura Mega | www.edituramega.ro

e-mail: mega@edituramega.ro

CUPRINS

- 9 **FELICIA ANETA OARCEA, IOAN PAUL COLTA**
În loc de prefață
In memoriam Onisim Colta (1952–2022)
- 41 **SORIN BULBOACĂ**
Canonici la Capitulul Orod (Arad) în secolele XII–XIV
Canonical in the Chapter of Orod (Arad) in the 12th–14th centuries
- 53 **OVIDIU PECICAN**
A doua versiune a Cronicii din vremea lui Matei Basarab (1640–1646)
The second version of the Chronicle conveyed in the Matei Basarab time (1640–1646)
- 61 **SORIN MITU**
Români și maghiari în Transilvania medievală: raporturi imagologice,
conviețuire etnică și conflicte sociale
*Romanians and Hungarians in medieval Transylvania: imagological relations,
ethnic coexistence and social conflicts*
- 87 **ANDREEA EMBER**
Les espaces cachés de Château de Maisons
The hidden areas of the Castle of Maisons
- 115 **ELENA RODICA COLTA**
Breslele arădene. Rânduieli imperiale și mod de viață
Guilds of Arad. Imperial ordinances and a way of life
- 121 **CAMIL PETRESCU**
Aspecte din presa românească bănățeană până la Marea Unire
Aspects of Romanian written media from Banat before the Great Unification

- 135 **ELENA RODICA COLTA**
Colecționari de cărți vechi din bibliotecile arădene
Collectors of old books from Arad's libraries
- 147 **MARIAN GHEORGHE**
Comportamentul nupțial al luteranilor din orașul Arad (mijlocul secolului al XIX-lea – începutul veacului XX)
The Nuptial behavior of the Luterans in the city of Arad (mid 19th century – early 20th century)
- 165 **MIRCEA MĂRAN**
Noi contribuții la biografia scriitorilor din familia Tințariu
New contributions to the biography of writers from the Tințariu family
- 175 **FELICIA ANETA OARCEA**
Profesorul-preot Nicolae Mihulin (1878–1941). Repere biografice
The professor-priest Nicolae Mihulin (1878–1941). Biographic references
- 185 **CRISTINA GUDIN**
Considerații privind învățământul românesc în anii Primului Război Mondial
Considerations regarding Romanian education during the First World War
- 199 **IOAN BOLOVAN, SORINA PAULA BOLOVAN**
Communication et diplomatie dans la tournée du général Berthelot en Transylvanie (1918–1919)
Communication and diplomacy in general Berthelot's Transylvanian tour (1918–1919)
- 211 **IONELA SIMONA MIRCEA**
Liceul „Mihai Viteazul” – primul liceu românesc de stat din Transilvania
“Mihai Viteazul” High School – the first Romanian state high school in Transylvania
- 231 **MARIN POP**
Din activitatea organizației Partidului Național Român din județul Arad în perioada 1920–1922
From the activity of the organization of the Romanian National Party from Arad county during 1920–1922
- 249 **LAURENȚIU-ȘTEFAN SZEMKOVICS**
Ordinul „Steaua României” conferit șefului contabilității Consistoriului Arad (1923)
The “Star of Romania” Order conferre on the head of accounting of the Consistory of Arad (1923)

- 259 **EUSEBIU NARAI**
Percepția cotidianului bănățean *Vestul* asupra relațiilor româno-franceze în luna aprilie 1931
The perception of the Banat daily Vestul (The West) on the Romanian-French relations in April 1931
- 275 **CLAUDIU SERGIU CĂLIN, MARIUS OANȚĂ**
Procesul intentat celor trei episcopi catolici acuzați de „spionaj în favoarea Vaticanului”: Augustin Pacha, Adalbert Boros și Joseph Schubert
The lawsuit filed against the three Catholic bishops accused of „spying for the Vatican”: Augustin Pacha, Adalbert Boros and Joseph Schubert
- 297 **ALEXANDRU ȘTEFAN**
RECENZIE – Sigiliile și practicile sigilare ale locurilor de adevărare din Transilvania și comitatele învecinate în secolele XIII–XIV
- 299 **MARIUS OANȚĂ**
RECENZIE – Arhidieceza Romano-Catolică de București (1948–1964). Structuri ecleziale centrale

Percepția cotidianului bănățean *Vestul* asupra relațiilor româno-franceze în luna aprilie 1931

The perception of the Banat daily *Vestul* (The West) on the Romanian-French relations in April 1931

EUSEBIU NARAI*

Abstract. Maintaining the territorial status quo was the main goal of the Romanian interwar foreign policy, relying on the observance of the Pact of the League of Nations, on the establishment of a real network of agreements and treaties, „intended to strengthen the Geneva forum and to serve, in directly, the major interests of all countries, especially the small and medium ones”. Sever Bocu constantly applied the concept of *Banatism*, enunciated at a 1934 meeting of volunteers, to the content of articles in the daily *Vestul* (The West), thus explaining certain positions of the newspaper’s editors regarding various events or problems. In the pages of the newspaper *Vestul* (The West) were presented and analyzed, with a lot of competence and objectivity, the main aspects of the Romanian-French relations, insisting on the economic projects advanced by France to save the states with agricultural profile in Central and Eastern Europe. At the same time, some asperities in the relations between the two countries were highlighted, determined by the tendency of some governmental circles, coordinated by Constantin Argetoianu, to establish a privileged economic relations with Germany. Political, cultural, technical-scientific or other relations were not omitted, which were still maintained at a very high level.

Keywords: status-quo, economy, policy, culture, Romania, France, *Vestul* (The West).

În articolul de față ne propunem să prezentăm modul în care era reflectată evoluția raporturilor româno-franceze în prima lună de la instalarea savantului Nicolae Iorga ca președinte al Consiliului de Miniștri, în cotidianul bănățean

* Lect. univ. dr., Facultatea de Litere, Istorie, Teologie, Universitatea de Vest Timișoara, eusebiu.narai@e-uvt.ro.

Vestul, oficios național-țărănist, condus de Sever Bocu, om politic, ziarist și orator de excepție, într-un context internațional tot mai dificil.

Această lucrare se bazează pe evaluarea și interpretarea informațiilor rezultate din sursele documentare și pe recurgerea prioritară la sursele primare. În redactarea studiului de mai jos au fost utilizate mai multe metode: *cercetarea istorică, monografia, descrierea și studiul de caz*.

Politica externă a României. Trăsături generale

Potrivit Elizei Campus, ***principiul naționalităților***, moștenit încă din veacul al XIX-lea, a triumfat în secolul următor, formarea României Mari, la sfârșitul anului 1918, fiind un exemplu elocvent în această privință. Statul național unitar român s-a erijat, tot timpul, în apărător al normelor de drept internațional¹.

Formulele consacrate de abordare a relațiilor internaționale (*concertul european ori echilibrul de forțe*) au fost înlocuite printr-o nouă abordare, constând în participarea efectivă a tuturor statelor la rezolvarea problemelor litigioase, în cadrul Ligii (Societății) Națiunilor, cu sediul la Geneva. Alegerea acestui oraș important din Elveția nu a fost întâmplătoare, Confederația Helvetică, fondată la finele secolului al XIII-lea, proclamându-și neutralitatea perpetuă².

Mentținerea statu-quo-ului teritorial a reprezentat țelul principal al politicii externe românești interbelice, mizându-se pe respectarea Pactului Societății Națiunilor, pe constituirea unei veritabile rețele de acorduri și tratate, „destinate să întărească forul de la Geneva și să servească, în mod direct, interesele majore ale tuturor țărilor, mai ales a celor mici și mijlocii”. Sub „umbrela” Ligii Națiunilor, România a format diverse organizații regionale, precum Mica Înțelegere (1921) și Antanta Balcanică (1934), în numele securității colective, care și-au adus o contribuție remarcabilă și la revigorarea economică a zonei.³

Frederic C. Nanu subliniază faptul că „politica externă a României din perioada interbelică a avut, ca postulate, menținerea și consolidarea independenței naționale a țării, a *statu-quo*-ului teritorial, obiective legate, indisolubil, de crearea unui climat de pace și cooperare internațională”. Aceste obiective prioritare ale statului român au fost urmărite, cu obstinație, de câțiva diplomați de talie europeană și mondială – Nicolae Titulescu, Take Ionescu, Ionel Brătianu și I.G. Duca⁴.

¹ Eliza Campus, *Din politica externă a României, 1913–1947*, Editura Politică, București, 1980, p. 601.

² *Ibidem*, pp. 601–602.

³ *Ibidem*, p. 602.

⁴ Frederic C. Nanu, *Politica externă a României, 1919–1933*, trad.: Liliana Roșca, Emanuela Ungureanu, Editura Institutului European, Iași, 1993, p. 19.

După părerea aceluiași diplomat, disputa asupra Basarabiei a înveninat relațiile româno-sovietice, iar proclamarea independenței de stat a României, în anul 1877, a blocat instaurarea monopolului rusesc asupra Strâmtorilor Mării Negre. Ambițiile teritoriale ale Imperiului Țarist și, apoi, ale Uniunii Sovietice se loveau de interesele altor Mari Puteri, la fel de agresive, precum și de eforturile unor state mici și mijlocii de a păstra *statu-quo*-ul și, implicit, pacea. În viziunea lui Fr. C. Nanu, politica externă a României interbelice nu ar fi altceva decât „o succesiune de încercări nereușite de a susține acest din urmă grup”⁵.

În opinia lui Nicolae Titulescu, ***Societatea Națiunilor*** nu reprezenta „un supraplat, ci o juxtapunere de state”. În egală măsură, înaltul forum mondial, cu sediul la Geneva, nu era „doar un ideal, ci și rezultatul unui contract, iar acolo unde există un contract, există și o responsabilitate”⁶.

România va rămâne, în toată perioada interbelică, un membru fidel al Ligii Națiunilor, care va respecta, cu sfințenie, pactul acesteia, prevederile tratatelor de pace semnate la finele primei conflagrații mondiale, precum și articolele diverselor acorduri, pacte și convenții bilaterale sau multilaterale.

Nicolae Titulescu era convins de faptul că România Mare reprezenta „rezultatul aplicării principiului naționalității, pentru care Franța a luptat cu atâta tărie”⁷.

Relațiile româno-franceze sunt incluse în **tratatul** aferent, din data de 10 iunie 1926, negociat de către I. G. Duca și iscălit de către I. Mitilineu, considerat, de ilustrul diplomat N. Titulescu, drept un pact de neagresiune, similar pactului iugoslavo-francez, semnat în ziua de 11 noiembrie 1927⁸.

Titulescu critica unele articole ale tratatului româno-francez, mai ales cele referitoare la atitudinea Parisului față de atacarea României de unul dintre vecinii revizionști (Ungaria, Bulgaria, Uniunea Sovietică): expectativă și așteptarea unei rezoluții din partea Societății Națiunilor.⁹

Un articol la fel de controversat era cel potrivit căruia ambele state erau obligate să se anunțe, reciproc, în privința tratatelor semnate, deja, cu alte țări, paragraf care nu apărea într-o astfel de formă în tratatele franco-polon (1921) și,

⁵ *Ibidem*, p. 45.

⁶ Nicolae Titulescu, *Politica externă a României*; îngr. ed.: George G. Potra, Constantin I. Turcu, Ion M. Oprea, Editura Enciclopedică, București, 1994, pp. 255–256.

⁷ *Ibidem*, p. 153.

⁸ *Ibidem*, p. 156.

⁹ *Ibidem*, p. 157.

respectiv, franco-cehoslovac (1924). În aceste tratate, Franța se angaja să consulte Polonia și Cehoslovacia „înaintea încheierii oricăror noi acorduri susceptibile să aibă repercusiuni asupra politicii lor în Europa Centrală și Răsăriteană”¹⁰.

Deplângând lipsa de conținut a tratatului franco-român din 10 iunie 1926, Nicolae Titulescu sublinia faptul că, prin prisma prevederilor sale, „Franța are aproximativ aceleași obligații față de România ca și cele pe care le are față de Nicaragua sau Guatemala, în virtutea Pactului Societății Națiunilor”¹¹.

Titulescu susținea faptul că guvernul de la București nu l-a consultat în privința tratatului franco-român și că Parisul a condiționat încheierea acestui tratat de difuzarea unei declarații formale de neagresiune a României față de Uniunea Sovietică, bazată pe statu-quo-ul din momentul respectiv, în pofida declarației autorizate a lui Ionel Brătianu, din data de 17 mai 1922, la Conferința de la Genova. Cu toate că nu reușise, sub aspect legal, să modifice tratatul franco-român, în anul 1927, când devenise ministru de Externe, deoarece acest act avea o valabilitate de 10 ani, Titulescu își propunea să încerce un nou demers în acest sens, după demisia cabinetului Iorga-Argetoianu¹².

Nu trebuie omis faptul că, la **Conferința pentru „Uniunea Federală Europeană”**, desfășurată în intervalul 15–22 mai 1931, în capitala Franței, a fost aprobată, cu unanimitate de voturi, **propunerea** lansată de Nicolae Titulescu (21 mai 1931), privind înființarea *Creditului Agricol Internațional*¹³.

N. Titulescu sublinia faptul că „**minoritățile** reprezintă o problemă vitală pentru România, mai periculoasă chiar decât revizuirea”. Diplomatul român de talie internațională făcea o distincție clară între minoritari și români: „Cel care stă cu ochii ațintiți spre Budapesta, Viena, Berlin și Moscova este, după părerea mea, un membru al minorității. Cel care stă cu ochii ațintiți numai spre București este, după părerea mea, român”¹⁴.

În egală măsură, Titulescu nu era de acord cu transformarea chestiunii minorităților într-o veritabilă problemă internațională, depășindu-se limitele Tratatului minorităților¹⁵.

II. Sever Bocu și cotidianul <Vestul>

Orator și ziarist talentat, capabil de critică, dar și de autocritică, încrezător în principii generoase, a depus eforturi considerabile pentru a satisface interesele

¹⁰ *Ibidem*, p. 159.

¹¹ *Ibidem*, pp. 159–160.

¹² *Ibidem*, p. 160.

¹³ *Ibidem*, p. 350.

¹⁴ *Ibidem*, p. 263.

¹⁵ *Ibidem*, p. 264.

bănățenilor, atât cât i-a stat în putință. A fost, în întreaga perioadă interbelică, un model de moralitate, asemeni lui Iuliu Maniu, în care credea „orbește”, am putea spune¹⁶. „Tribunul” Banatului, implicat în toate acțiunile menite să ridice nivelul de civilizație al provinciei (intemeierea Universității de Vest, a Teatrului de Vest și Asociației Culturale din Banat; restaurarea Episcopiei Timișoarei și înființarea Mitropoliei Banatului; înălțarea de monumente în memoria eroilor căzuți în Primul Război Mondial sau a marilor personalități bănățene – precum Dimitrie Țichindeal, Vincențiu Babeș, Eftimie Murgu, Alexandru Mocioni, Coriolan Brediceanu; împrumutarea voluntarilor; repararea de biserici; construirea de școli, etc.), a fost pedepsit de autoritățile comuniste pentru ideile în care credea în mod sincer (armonia interetnică, afirmarea forțelor creatoare locale și a instituțiilor democratice), fiind arestat, în luna mai 1950, și stingându-se din viață în temnița din Sighet, la 21 ianuarie 1951, locul unde își va găsi sfârșitul „floarea” politicii și armatei române interbelice¹⁷.

Sever Bocu a aplicat, în mod constant, conceptul de **bănățenism**, enunțat la o adunare a voluntarilor din 1934, conținutului articolelor din cotidianul *Vestul*, astfel explicându-se anumite luări de poziție ale redactorilor ziarului față de diferite evenimente sau probleme¹⁸.

Acest concept presupunea îndeplinirea unor **criterii**, prezentate de prestigiosul lider național-țărănist și redat în paginile cărții lui Vasile Bogdan:

„1. Un sentiment organic al unității românești, așa cum el s-a manifestat prin Paul Iorgovici, Dimitrie Țichindeal, Eutimie (Eftimie – n.n.) Murgu, Mocioneștii;

2. un atașament inerent față de dinastia întregitoare de neam (Hohenzollern-Sigmaringen – n.n.) și simbolizatoare a acestei unități, așa cum acest atașament s-a manifestat prin mișcarea pentru Restaurație, pornită de aici, din Banat;

3. o toleranță față de națiunile conlocuitoare, cu cari (care – n.n.), împreună, am realizat, aici, o civilizație și cari trebuie să accepte și să prefere, pe acest pământ, stăpânirea românească, fără constrângere;

4. un sentiment iredent (irident, național – n.n.), pe cari nu-l pot avea, în aceeași măsură, ceilalți români, cari n-au lăsat, ca noi, rude, frați, surori dincolo de hotarele nedrepte, asupra cărora nouă nu ne este permisă tranzacția, nici vremelnic”¹⁹.

¹⁶ Ioan Munteanu, *Sever Bocu (1874–1951)*, Editura Mirton, Timișoara, 1999, p. 6.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Vasile Bogdan, *Un destin zbuciumat. Sever Bocu*, Editura „Augusta”, Timișoara, 1999, p. 173.

III. Relațiile româno-franceze în luna aprilie 1931, reflectate în paginile ziarului timișorean fondat de Sever Bocu

Provizoratul în materie de politică externă era vizibil încă de la desemnarea savantului Nicolae Iorga cu formarea noului guvern (18 aprilie 1931, orele 18,40) și dizolvarea parlamentului. Fostul profesor al regelui Carol al II-lea îi va prezenta acestuia, în numai jumătate de oră de la desemnare, lista cabinetului, alcătuit din: Nicolae Iorga (Președinția Consiliului de Miniștri și Instrucție Publică); Constantin Argetoianu (Finanțe); C. Hamangiu (Justiție); prof. dr. Cantacuzino (Muncă, Sănătate și Ocrotiri Sociale); ing. Victor Vâlcovici, fostul rector al Politehnicii din Timișoara (Comunicații); gen. Amza Ștefănescu (Armată); G. Ionescu-Șișești (Agricultură și Domenii); Mihail Manoilescu (Industrie și Comerț); Ghica, ministrul român la Roma (Externe). Se poate constata prezența, în cadrul noului guvern, a două personalități (Manoilescu și Ghica) care credeau în necesitatea organizării corporatiste a economiei românești și care priveau, de multe ori admirativ, rolul determinant atribuit statului în cadrul regimului fascist italian. Pentru o scurtă perioadă de timp, interimatul la Interne a fost preluat de Nicolae Iorga, iar la Externe a fost asumat de „secundul” său, Constantin Argetoianu, „omul de casă” al suveranului, prototipul oportunistului politic.²⁰

Discursul rostit de regele Carol al II-lea către noii miniștri reflecta ideea sacrificiului făcut de aceștia pentru rezolvarea unei crize politice îndelungate, generată, în realitate, de criza economică și de mașinațiunile politice ale suveranului și ale camarilei sale: „... printre domniile voastre sunt unii cari fac parte din partide politice, dar știu că, în momentul când ați acceptat mandatul, ați lăsat la o parte orice referințe de partid și în fața ochilor dumneavoastră planează un singur interes, acela al țării... situația țării, situația națiunii noastre este foarte grea. Este nevoie de muncă, de muncă neobosită și de o administrație cinstită. Domnilor, nu pe formule se reazimă totul, ci pe muncă și pe îndeplinirea, din belșug, a datoriei. Am convingerea fermă că dumneavoastră veți corespunde. Rog pe domniile voastre să aplicați cinstit, în activitatea dumneavoastră, tot ceea ce este necesar pentru propășirea țării Mele iubite...”.

Pe de altă parte, însă, acest discurs se ferea să abordeze direcțiile de politică externă ale noului cabinet, ceea ce va avea repercursiuni grave, mai târziu, guvernul Iorga-Argetoianu acționând, de multe ori, contradictoriu, atât în relațiile cu marii aliați occidentali (Franța și Marea Britanie), cât și în relațiile cu Germania sau Italia²¹.

O altă necunoscută în privința politicii externe a noului cabinet era numirea lui V. V. Tilea, cunoscut anglofil, ca subsecretar de stat pe lângă Președinția

²⁰ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 295, luni, 20 aprilie 1931, p. 4.

²¹ *Ibidem*.

Consiliului de Miniștri, zvon vehiculat, cu insistență, încă din seara de 18 aprilie 1931. Între timp, devenise certă numirea a patru noi subsecretari de stat: Munteanu-Râmnic și N. Ottescu, la Interne, profesorul craiovean Furtunescu, la Instrucție Publică, și generalul Partenie, la Armată²².

Evenimentele internaționale se succedau, însă, cu repeziciune, luând prin surprindere pe cei mai fini analiști externi. Astfel, redactorii *Vestului* subliniau faptul că, la 20 aprilie 1931, ziarul *Tiddens Tegen* din Oslo a publicat un interviu senzațional al corespondentului său cu ministrul de Externe al Germaniei, dr. Curtius. Întrebat de jurnalistul norvegian dacă e posibilă **o uniune vamală franco-germană**, după tipul celei austro-germane, dr. Curtius a răspuns: „Aceasta este dorința mea cea mai fierbinte. Uniunea vamală franco-germană ar avea importanța unei realizări mondiale, de pe urma căreia ar profita nu numai Europa, ci și restul lumii”²³.

Uniunea vamală austro-germană, văzută, de unele cercuri politice de la Berlin, ca un prim pas spre unificarea deplină a celor două state vecine, de sorginte comună (Germania și Austria), era privită cu o nedisimulată îngrijorare atât la Paris, cât și în capitalele statelor Micii Înțelegeri (București, Praga și Belgrad), stârnind unele emoții și în rândul politicianilor britanici, care sprijiniseră, până în momentul respectiv, toate demersurile făcute de Germania în privința reparațiilor de război și a înarmării. În mod cert, acest interviu trebuia să „adoarmă” vigilența Franței sau să determine o raliere a Parisului la inițiativele Berlinului în materie de politică externă.

Foarte interesante, dar incomplete fără componenta de politică externă, se dovedesc **declarațiile** făcute de Nicolae Iorga în fața reprezentanților presei străine la București, în ziua de 20 aprilie 1931, comentate, în mică măsură, de redactorii ziarului *Vestul*: „... <Nu inaugurez nimic nou, – spune dl Iorga, – pentru că n-ăm descoperit nicio formulă fascinantă. Vom continua a merge pe același drum trasat de vechile guverne. Vom face, însă, mai puțină teorie și mai multă treabă. Țara e sănătoasă. O națiune e un element organic cu rol bine definit și nu e posibilă o vitalitate creată anormal. Vom păstra toate legile. Nu vom abroga pe niciuna, pentru că legile proaste vor înceta de a mai avea efect prin desuetudine>. Întrebat dacă se dizolvă parlamentul, dl Iorga a declarat: <Parlamentele nu se dizolvă. Ele se sinucid. Eu nu-i voi (voi – *n.n.*) da parlamentului actual instrumentul cu care să se sinucidă. Dacă, însă, el se va sinucide, totuși, nu sunt vinovat. Am, în actualul parlament, foarte mulți prieteni, care știu că vor înțelege situația. N-ăm nicio aversiune contra partidelor. Nu fac dictatură, pentru că țara n-are nevoie (nevoie – *n.n.*) de ea. Țara se guvernează singură>. Asupra întrevederii ce a avut cu dl Maniu, dl Iorga a declarat următoarele:

²² *Ibidem*.

²³ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 296, miercuri, 22 aprilie 1931, p. 4.

< Dl Maniu m'ă întrebat care îmi este programul. I-am spus că n'ăm niciun program. Noi nu suntem nici mai tineri de 20 ani și nici mai bătrâni ca 80; ca să discutăm despre program, însemnează să facem vorbărie goală. Eu n'ăm niciun program. Programele dinainte stabilite omoară acțiunea. Vom proceda, însă, cu energie contra mișcărilor anarhice, nepermițând niciuneia dintre ele să profite de situațiile dificile >. Asupra problemei evreești (evreiești – *n.n.*), dl Iorga a declarat că și evreii sunt oameni și că vor fi tratați ca atare, bineînțeles dacă se vor purta, și ei, cum se cuvine. De asemenea, se cere, din partea minoritarilor, loialitate, pentru ca să fie tratați în consecință >”.²⁴

Din acest discurs rostit de primul-ministru se poate observa, cu ușurință, lipsa unui program politic coerent, mascată sub lozinca unității naționale și a guvernării „deasupra partidelor”. Deși N. Iorga se declară democrat convins, nu părea afectat de dispariția parlamentului, într-un viitor apropiat, anunțând și acordarea de drepturi egale minorităților naționale, în special etnicilor evrei, cu condiția loialității acestora față de statul român, fără a preciza în ce modalități trebuie să-și demonstreze fidelitatea față de patria-mamă.

Totuși, interesele economice primau, în această perioadă, și în relațiile româno-franceze. Ca atare, în aceeași zi, la București, ministrul român de Finanțe, Argetoianu, a avut o întrevedere cu Auboin, consilier tehnic pe lângă Banca Națională a României, iar imediat după aceea, a primit pe reprezentanții bancherilor cu care s-a încheiat împrumutul²⁵. În contextul crizei care afectase profund agricultura românească și, într-o măsură mai redusă, industria, comerțul și sectorul financiar-bancar, un grup de bănci occidentale, cu capital preponderent francez și belgian, acordaseră împrumuturi substanțiale României, în vederea refacerii economiei sale și în schimbul unui gaj asupra unor monopoluri care aparținuseră, până atunci, statului român.

Presa franceză aborda, de multe ori, în paginile sale, situația politică din România pe un ton critic, fapt ce explică, parțial, fluctuațiile cabinetului Iorga-Argetoianu în materie de politică externă și față de acțiunile Franței în plan diplomatic, economic sau chiar militar. Astfel, în numărul său din 19 aprilie 1931, ziarul francez *Le Temps* considera că guvernul Iorga reprezenta „un desnodământ ciudat” al crizei politice și că eșecul lui Titulescu în formarea unui nou cabinet ar fi fost determinat de presiunile exercitate asupra sa de regele Carol al II-lea, „de a introduce – în guvernul său – unele persoane agreate la Palat, însă neagreate de parlament”. De asemenea, autorul articolului respectiv (reprodus, parțial, în paginile cotidianului *Vestul*) era convins că numirea lui Constantin Argetoianu în funcția de ministru de Interne semnala iminența instalării unui regim personal al suveranului, „care ar fi lipsit noul guvern de

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

sprijinul majorității parlamentare”, iar eșecul lui Nicolae Titulescu în constituirea unui nou guvern ar fi marcat dispariția rezervei politice. Ziarul concluzionează că, în condițiile dizolvării parlamentului, „guvernul Iorga-Argetoianu va guverna ca o formație (formațiune – *n.n.*) de dictatură, care va ridica împotriva sa toate partidele” și se întreba dacă nu era posibilă formarea altui cabinet. Sfătuind noul guvern de la București „să se mențină pe terenul constituțional”, articolul se încheia cu observația că „o abatere de la constituționalism ar deschide drum larg aventurii (aventurii – *n.n.*)”²⁶.

Așadar, ziarul francez menționat mai sus trăgea un semnal de alarmă în privința intențiilor reale ale cabinetului Iorga-Argetoianu în materie de politică internă, deplângând plasarea marelui diplomat Nicolae Titulescu, filofrancez notoriu, într-o postură ingrată. În subsidiar, poate fi constatată îngrijorarea opiniei publice franceze față de o posibilă orientare progermană a noului guvern român, orientare care s-a manifestat plenar, de câteva ori, în intervalul aprilie 1931-mai 1932, deranjând profund cercurile politice pariziene.

Într-un articol semnat CRONICAR, cotidianul bănățean se referea, din nou, la problema revizuirii Tratatului de la Trianon, aducând în atenția cititorilor săi o conversație avută de ziarele budapestane cu „unul din cei mai de seamă bărbați politici ai Franței”, numele acestuia fiind, însă, trecut sub tăcere:

„Fructele războiului – ar fi afirmat anonimul interlocutor – merg spre sbârcire și cad înainte de vreme. Îmbucătățirea (divizarea, prăbușirea – *n.n.*) monarhiei austro-ungare și detronarea Casei de Habsburg au fost două greșeli ireparabile. Dl Poincaré, luându-și angajamentul acestor hotărâri, a observat, prea târziu, că pretențiunile (pretențiile – *n.n.*) românilor sunt **cam** (sublinierea autorului articolului – *n.n.*) exagerate. După pactul dela (de la – *n.n.*) Locarno, Franța avea datoria să inițieze o acțiune pentru restaurarea din fosta Austro-Ungarie. Numai în acest chip s-ar fi putut evita Anschluss-ul Austriei la Germania. Dacă s-ar fi procedat, într-o formă adecvată împrejurărilor create de război, la refacerea monarhiei austro-ungare, ideea unui Locarno oriental era ușor realizabilă. Un dig puternic s-ar fi ridicat între cele două lumi: pangermanismul și panslavismul.

Franța va trebui să faciliteze, în viitor, drumul lui Otto (prințul moștenitor austro-ungar – *n.n.*) spre tronul Ungariei. Sosit la Budapesta, noul împărat și rege va chema la viață vechile sentimente dinastice. Numai socialiștii și pangermaniștii – aceștia din urmă foarte puțini (?) – s-ar opune. Reîntronată dinastia Habsburgilor, s-ar purcede la o revizuire **potrivită** a tratatelor de pace cu statele vecine. Locarno-ul oriental se va forma de la sine și, în acel moment, pacea Europei Centrale va fi o realitate definitivă.

²⁶ Vestul, Timișoara, anul II, nr. 297, joi, 23 aprilie 1931, p. 1.

După cum vedem, **bărbatul de stat francez**, căruia i se atribuie aceste enormități, a avut toate motivele să-și păstreze anonimatul²⁷.

Presupunând că acest interlocutor nu a fost inventat de presa maghiară, afirmațiile sale oglindeau convingerea intimă a unor oameni politici francezi că Anschluss-ul ar putea fi împiedicat doar de o refacere parțială a Austro-Ungariei sau de revenirea Habsburgilor pe tronul Ungariei, „ocupat”, momentan, de regentul M. Horthy. Totuși, această acțiune putea fi urmată de satisfacerea unor revendicări teritoriale ale Ungariei față de vecinii săi, inclusiv față de România, perspectivă „taxată”, pe un ton ferm, de ziarele românești de opoziție, în speță de cotidianul bănățean *Vestul*.

Ziarul timișorean vorbea și despre a doua tranșă a împrumutului acordat României, de un grup de bănci cu capital predominant francez și belgian, pentru redresarea situației economice. Astfel, în ziua de 21 aprilie 1931, reprezentantul consorțiului bancar care a acordat prima tranșă a împrumutului țării noastre, Langinière, s-a prezentat în fața guvernatorului B.N.R., Constantin Angelescu, acordându-i un credit în valoare de 6.888.333.026 lei, sumă care trebuia folosită „pentru scopurile prevăzute de legea care a ratificat împrumutul”²⁸. Deci, Franța, în primul rând, ajută, din nou, România pentru a-și reveni din marasmul economic în care căzuse, respectând prevederile tratatului de prietenie semnat în anul 1926, după îndelungate negocieri, și mizând, în continuare, pe sentimentele profund francofile ale clasei politice și ale opiniei publice românești.

Presa franceză se arăta, în egală măsură, interesată de Anschluss-ul, considerat inevitabil, și de rolul pe care urma să-l joace România în politica europeană, după semnarea acordului vamal austro-german. În acest sens, ziarul parizian *Le Capital* publica un articol al lui René Pinon, profesor la Școala de Științe Politice din capitala Franței, sub titlul «**România și Sovietele**», reprodus parțial și comentat în paginile cotidianului *Vestul*: „Putem spera că guvernul dlui Mussolini, față de noua ofensivă germană pentru distrugerea tratatelor, va înțelege, în fine, pericolul ce ar rezulta – pentru el – din realizarea Europei Centrale sub hegemonia germană, a cărei uniune vamală între Germania și Austria ar fi prima etapă. Italia dă speranță României că ar găsi o piață pentru cerealele și petrolul ei în Europa Centrală și un ajutor politic la Roma, împotriva adversarilor eventuali. Dar e suficient să expunem acest sistem, pentru a înțelege cât este de himeric. Nu Italiei, ci Germaniei ar profita acest fapt. Nu României, ci Ungariei. Nu ordinei, ci bolșevismului. Nu păcii, ci războiului.

Realizarea Mitteleuropei, așa cum o visează Germania, ar parveni, mai întâi, la introducerea Sovietelor, ca arbitru, în afacerile Europei Centrale. După aceea,

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, p. 4.

ar reface hegemonia Germaniei și ar mări-o cu Austria. Europa ar cădea pradă unor serii de dezastre și mari cascade de revoluții și de războaie”²⁹.

Construit pe un raționament corect și pe o analiză detaliată a situației internaționale, articolul de față omitea să menționeze tratatul italo-ungar, care preconiza acceptul tacit al Romei pentru revendicările teritoriale ale Budapestei, în special față de România.

Alături de Elveția și Italia, Franța s-a declarat de acord, în principiu, cu **proiectul de credit agricol internațional**, aflat în discuția Ligii Națiunilor. De altfel, în ședința subcomisiei pentru creditul agricol a Societății Națiunilor, desfășurată la sediul organizației în data de 22 aprilie 1931, delegatul Poloniei a declarat – în numele țărilor care au participat la *Conferința de la Varșovia* (Estonia, Letonia, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, România și Bulgaria) – că guvernele statelor menționate doreau aplicarea, cât mai curând posibil, a acestui proiect³⁰.

De fapt, Franța și Italia concureau pentru hegemonia economică și politică în centrul și sud-estul „bătrânului continent”, criza economică oferindu-le pretextul ideal în această direcție. Nici Germania nu se lăsa mai prejos, însă era, deja, profund afectată de criza economică mondială, iar confruntările interne, între forțele de extremă stângă și cele de extremă dreaptă, deveniseră un fapt obișnuit.

Atitudinea presei franceze, „foarte răuvoitoare dlui Iorga”, a determinat trimiterea, de urgență, la Paris, a lui Grigore Filipescu, filofrancez convins, care a părăsit Bucureștiul la 25 aprilie 1931, cu misiunea de a schimba percepția ziarelor din țara aliată asupra politicii interne și externe a noului cabinet român³¹.

Se poate lesne observa preocuparea guvernului Iorga-Argetoianu pentru imaginea sa în plan extern, „șifonată” mai ales în mass-media franceză, foarte atentă la „derapajele” cabinetului de la București în plan intern.

Ziarul *Vestul* trata, în paginile sale, antisemitismul care se manifesta, tot mai vehement, printre studenții europeni, în ultimul timp. De pildă, în numărul său din 29 aprilie 1931, cotidianul timișorean sublinia următoarele: „Studențimea din diferitele centre universitare ale Europei (n-avem niciun indiciu în ce privește studențimea română – probabil, deci, că n-a participat – N.R.) s-a întrunit, zilele trecute, la Nyon, într-un **congres internațional**, pentru a discuta modalitățile unui armistițiu universal între studenții evrei și creștini.

În numele studențimei naționaliste germane a vorbit dl Schmadel, care a precizat că antisemitismul, la universitățile germane, s-a manifestat ca o reacțiune (reacție – *n.n.*) firească a poporului german împotriva invaziei elementelor streine (străine – *n.n.*). A fost dorința profundă a națiunii germane să-și păstreze puritatea de rasă. Totuși, oratorul a combătut actele de violență și agresiunile,

²⁹ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 298, vineri, 24 aprilie 1931, p. 4.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 300, luni, 27 aprilie 1931, p. 4.

de orice fel, la universități. Întrucât lupta este justificată, ea trebuie purtată cu mijloace de ordin moral, respectându-se normele de civilizație.

Trecându-se în revistă mișcările antisemite din statele din centrul Europei, s-a făcut constatarea că numai Cehoslovacia este ferită de antisemitismul universitar...³².

Deși nu este atestată participarea studenților români la acest veritabil congres internațional, era cunoscută „alunecarea” multora dintre ei pe panta extremismului. Nu trebuie să ne surprindă, totuși, organizarea unui congres studențesc cu o asemenea temă, într-un oraș francez, deoarece „febra” antisemită începuse să cuprindă și „sora mai mare” a României.

Erau redată, în continuare, și aprecierile ziarului *Haint*, care constata faptul că acest congres nu a avut nicio finalitate, dezvăluind, în egală măsură, pozițiile divergente ale grupărilor evreiești: „În vreme ce studentul evreo-german a vorbit despre relațiile cu idealurile evreiești, studentul evreo-maghiar a militat pentru șovinismul ungarilor. Studentul care reprezenta pe germani a mai vorbit și contra sioniștilor, care au fost puși, astfel, între două focuri. Polemica cea de aproape 2.000 de ani, care se duce între evrei și adversarii lor, nu va lua sfârșit prin asemenea conferințe internaționale platonice”³³.

Deci, poziția studenților sioniști evrei era subminată atât de studenții evrei, de cetățenie germană, care intenționau să se integreze, cât mai rapid, în societatea Republicii de la Weimar, puternic erodată de atacurile forțelor extremiste, cât și de studenții evrei, de cetățenie maghiară, care se dovedeau destul de bine asimilați în societatea ungară.

În pofida demersurilor făcute în capitala Franței, pentru „repararea” imaginii guvernului Iorga-Argetoianu, politica internă a României era criticată, pe un ton destul de vehement, în presa pariziană. De exemplu, ziarul *Journal des Débats* publica următorul articol, sub semnătura lui Pierre Bernus, reprodus și în paginile ziarului timișorean *Vestul*: „Chiar de la începutul demersurilor d-lui Titulescu, noi am indicat că formațiunea (formarea – *n.n.*) imediată a unui guvern zis național, în care principalele partide ar fi fost reprezentate, era puțin probabilă; divergențele sunt, încă, mari între principalii șefi politici români. Cel mult se putea examina constituirea unui cabinet în care ar fi figurat, cu titlu individual, personalități aparținând diverselor grupări. Dl Titulescu realizase o combinație, întrunind tehnicieni de valoare; ea a dat greș în ultimul moment, în urma unei cerințe a Regelui Carol al II-lea.

Regele voia să impună (impună – *n.n.*), ca ministru de Interne, pe d Argetoianu, ale cărui palinodii politice au compromis raporturile cu toate partidele. D. Titulescu a considerat că prezența acestui personaj (personaj –

³² *Ibidem*, nr. 301, miercuri, 29 aprilie 1931, p. 1.

³³ *Ibidem*.

n.n.) în cabinetul său ar împiedica cabinetul (cacofoniile erau omniprezente în toate ziarele românești – n.n.) să obțină o majoritate.

Suveranul s-a adresat, atunci, vechiului său preceptor, d Iorga, profesor eminent, care pare, din nenorocire, lipsit de experiența și autoritatea politică necesară în grava criză străbătută de România. D. Iorga, care nu a descoperit, încă, un ministru al Afacerilor Streine (Străine – n.n.), a recrutat pe colegii săi cu o grabă extraordinară; el n-ă părăsit palatul regal, ci a informat persoanele desemnate printr-o notă cu mențiunea: «Prin ordinul M.S. Regelui Carol, sunteți numit ministru în cabinetul meu». Este de observat că dl Argetoianu face parte din cabinetul astfel recrutat: portofoliul Finanțelor i-a fost încredințat. Impresia generală este că acest guvern improvizat nu va avea durată. D Iorga, căruia i se atribuise, la început, intenția de a dizolva Parlamentul, ar fi declarat că nimic nu a fost hotărât. Dar pare imposibil ca el să obțină o majoritate. Va încerca el, oare, să guverneze în mod dictatorial?

Manifestul adresat țarei (țării – n.n.) nu dă nicio lămurire în această privință. El face aluzie la alegeri, cari (care – n.n.) vor avea loc numai când va fi necesar. În declarațiile făcute presei, președintele Consiliului (de Miniștri – n.n.) se afirmă adversarul oricărei dictaturi, deoarece națiunea nu are nevoie (nevoie – n.n.) de dictatură. Cum va guverna, însă, cu un parlament potrivit?

Trebue (trebuie – n.n.) să dorim României constituirea, viitoare, a unui guvern de reală autoritate, capabil de a grupa forțe naționale suficiente pentru a-i asigura stabilitatea³⁴.

Veritabil exponent al opiniei publice, presa franceză era conștientă despre rolul jucat de suveranul României în constituirea cabinetului Iorga-Argetoianu și de scopul, pe termen mediu și lung, al noului guvern de la București, dovedindu-se îngrijorată de posibilitatea instaurării unui regim „de mână forte” în România, care ar urma să adopte o serie de decizii controversate, în plan intern și extern, cu un impact puternic asupra relațiilor româno-franceze.

La câteva ore după anunțul revocării din funcție a ambasadorului francez la Moscova, Berbete, în după-amiaza zilei de 27 aprilie 1931, schimbare care presupunea o îmbunătățire a relațiilor franco-sovietice, ziarul timișorean semnală sosirea noului ministru român de Externe, D. Ghica, în Capitală, urmată, aproape imediat, de depunerea jurământului în fața regelui Carol al II-lea și a prim-ministrului Nicolae Iorga³⁵.

Bănuiala, confirmată, de altfel, pe parcurs, de subordonare completă a noului guvern față de suveran, l-a determinat pe Tilea, democrat convins, să refuze funcția oferită de N. Iorga, la 28 aprilie 1931, după cum consemna ziarul *Vestul*: „Dl dr V.V. Tilea a răspuns, astăzi, printr-o scrisoare la telegrama prin care

³⁴ *Ibidem*, p. 4.

³⁵ *Ibidem*.

dl Iorga îl rechema la postul ce l-a avut, de subsecretar de stat la Președinție (Președinția Consiliului de Miniștri – *n.n.*). În această scrisoare, dl Tilea arată că, din motive multiple și binedeterminate, nu poate primi a-și relua postul. În cercurile politice se afirmă că d Tilea va fi numit într- unul din posturile vacante în diplomatie”³⁶.

De altfel, trimiterea unor personaje, devenite, între timp, incomode pentru planurile dictatoriale ale regelui Carol al II-lea, dincolo de hotarele țării sau marginalizarea lor pe scena politică românească erau, deja, o practică uzuală în România anilor 30. Având profunde convingeri democratice și fiind un anglofil recunoscut, V.V. Tilea nu se potrivea „profilului” de ministru sau subsecretar de stat din noul cabinet de la București, condus, „din umbră”, de suveran și de importanți membri ai camarilei regale.

În pofida acestor disfuncționalități, ca o expresie a întăririi relațiilor româno-franceze, la 30 aprilie 1931 s-a inaugurat firul telefonic direct dintre Paris și București. Prima legătură telefonică a fost stabilită între regele Carol al II-lea al României și președintele Republicii Franceze, Doumergue, care a făcut urări de bine țării noastre, iar, apoi, suveranul român a avut o convorbire cu Dinu Cesianu, ministrul României la Paris³⁷.

Deși fusese criticat, de nenumărate ori, în presa pariziană pentru planurile sale de impunere a unui regim autoritar și pentru încălcarea flagrantă a Constituției în vigoare, Carol al II-lea rămăsese un filofrancez și un filobritanic convins, dorind să mențină bunele relații româno-franceze din anii 20 și parteneriatul din timpul Primului Război Mondial.

IV. Concluzii

Deci, în paginile ziarului *Vestul* au fost prezentate și analizate, cu multă competență și obiectivitate, principalele aspecte ale relațiilor româno-franceze, insistându-se asupra proiectelor economice avansate de Franța pentru salvarea statelor cu profil agricol din zona central și est-europeană. În același timp, au fost evidențiate și unele asperități apărute în raporturile dintre cele două țări, determinate de tendința unor cercuri guvernamentale, coordonate de către Constantin Argetoianu, de stabilire a unor relații economice privilegiate cu Germania. Nu au fost omise nici relațiile politice, culturale, tehnico-științifice sau de altă natură, care se mențineau, în continuare, la un nivel foarte ridicat.

³⁶ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 302, joi, 30 aprilie 1931, p. 4.

³⁷ *Ibidem*, nr. 304, sâmbătă, 2 mai 1931, p. 4.

Bibliografie

- Bogdan, Vasile, *Un destin zbuciumat. Sever Bocu*, Editura „Augusta”, Timișoara, 1999.
- Campus, Eliza, *Din politica externă a României. 1913–1947*, Editura Politică, București, 1980.
- Munteanu, Ioan, *Sever Bocu (1874–1951)*, Editura Mirton, Timișoara, 1999.
- Nanu, Frederic C., *Politica externă a României, 1919–1933*, trad.: Liliana Roșca, Emanuela Ungureanu, Editura Institutului European, Iași, 1993.
- Titulescu, Nicolae, *Politica externă a României*; îngr. ed.: George G. Potra, Constantin I. Turcu, Ion M. Oprea, Editura Enciclopedică, București, 1994.
- Vestul*, Timișoara, 1931.